

ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ , ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ & ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

ΔΙΑΛΕΞΗ 7

Λ. ΑΛΙΠΡΑΝΤΗ

...k
...ity
...and
...and
...see
...now
...one
...not
...act
...as I
...two
...cial
...the
...rest
...rec-
...usly
...sets
...mic
...lity,
...this
...as
...and
...I not
...ated
...society?
...ing an
...tious-
...when
...or the
...tions

Contin

Currently
intergenera
ent. It is th
are and re
it was just
ity as a sh
faded awa

In most l
the turn of
intergenera
schooling a
as a mass
elderly was
schemes gr
a situation
was taken f
no longer b
asked by yo
we have th
incentives f
us any ben
or as we go
rising child
in the seco
our working
There are r
dramaticall
in the wake
and the dis
with childre

Reprodu their fat

...of a pe
...the same (em
...the

Εννοιολόγηση: Γενεά & διαγενεακές σχέσεις

- Αν και ο όρος «γενεά» αποτέλεσε ήδη από την αρχαιότητα ένα μεθοδολογικό εργαλείο μέτρησης του ιστορικού χρόνου, οι προβληματισμοί που συνδέονται με αυτόν σήμερα εμφανίζονται μόλις κατά τον 19^ο αιώνα και διαμορφώνονται στο δεύτερο μισό του 20^{ου}.
- Η δυσκολία που αντιμετωπίζει κάποιος να ορίσει την οικογένεια, την ίδια δυσκολία συναντά στον ορισμό της έννοιας της γενεάς.
- Με την ιστορική -κοινωνιολογική σημασία του ο όρος αποδίδει κοινωνικές ομάδες (ηλικιακές κοόρτες) που διαφέρουν μεταξύ τους με βάση τις ιστορικο-κοινωνικές εμπειρίες τους.
- Στην Κοινωνιολογία της Οικογένειας ο όρος χρησιμοποιείται ως κατηγορία για τη διάκριση της γενεαλογικής ακολουθίας στην οικογένεια (παππούς –γιαγιά /πατέρας/μητέρα, παιδιά).
- Ο όρος δηλαδή διαγενεακές σχέσεις αποδίδει τις σχέσεις μεταξύ αυτών των γενεών στο πλαίσιο της οικογένειας.

Η έννοια της γενεάς (Μουσούρου: 2005: 153-168)

➤ Τα λεξικά αποδίδουν στον όρο «γενεά» τρεις τουλάχιστον έννοιες:

- A) Το σύνολο των ατόμων που κατάγεται από τον ίδιο πρόγονο.
 - B) Τη χρονική διάρκεια που αντιστοιχεί στη διαφορά ηλικίας μεταξύ «γονέων» και «παιδιών».
 - Γ) Το σύνολο των ατόμων που έχουν την ίδια περίπου ηλικία
- Η γενεά εισάγει την έννοια του χρόνου (και τη συνδεδεμένη με την ηλικία ακμής και παρακμής), τη διάσταση της συνέχειας του ανθρώπινου είδους αλλά και της κοινότητας των ανθρώπων, της αλληλεγγύης του παρόντος με το παρελθόν και το μέλλον αυτού του είδους και αυτής της κοινότητας.
 - Επομένως το νόημα που αποδίδεται στον όρο «γενεά» αλλά και η συλλογιστική που προσδιορίζει αυτό το νόημα, είναι σημαντικότερα ζητήματα για την κοινωνιολογική αντιμετώπιση της ηλικίας.

Μουσούρου, Λ.(2005). *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία των ηλικιών και των γενεών.* Αθήνα: Gutenberg.

- Η ανακάλυψη της νεότητας κατά τον 19^ο αιώνα οδηγεί την κοινωνική σκέψη στην σύνδεση του ρυθμού ανανέωσης των γενεών με τον ρυθμό της προόδου.
- Έτσι ο **Κοντ** για παράδειγμα θεωρεί ότι ένας αργός ρυθμός ανανέωσης των γενεών οδηγεί στον συντηρητισμό και στην αδράνεια, ενώ ένας πολύ ταχύς ρυθμός μπορεί επίσης να μην οδηγεί στην πρόοδο, καθώς δεν επιτρέπει να εξασφαλιστεί μια σταθερή εξέλιξη με την παρέμβαση της εμπειρίας.
- Εξάλλου την κοινωνική σκέψη γρήγορα απασχολεί όχι μόνον η ανανέωση των γενεών αλλά και η σημασία τόσο του χρόνου όσο και του χώρου για τον προσδιορισμό μιας γενεάς –καθώς διατυπώνεται η άποψη ότι η γενεά ενέχει την έννοια της κοινής μοίρας ανθρώπων που έχουν την ίδια ηλικία και ανήκουν στην ίδια κοινωνική πραγματικότητα.

Κατανόηση της γενιάς σύμφωνα με τον Mannheim

- Η προσφυγή στην έννοια της γενεάς για την κατανόηση της κοινωνικής μεταβολής είναι χαρακτηριστική της σκέψης του **Mannheim** , (1972) , ο οποίος υπήρξε ο **θεμελιωτής της κοινωνιολογίας της γνώσης**.
- Για τον **Mannheim** η γενιά δεν είναι ένα συγκεκριμένο σύνολο ατόμων αλλά μπορεί να προσδιοριστεί ως ένα από τα ακόλουθα 4 υποσύνολα που το καθένα περικλείει το άλλο:
 1. μια γενεά, εν δυνάμει την προσδιορίζει ο ρυθμός βιολογικής αναπαραγωγής του ανθρώπινου είδους και η οποία περιλαμβάνει → 2. υποσύνολα πραγματικής γενιάς , η οποία προσδιορίζεται από την κοινή δυνατότητα και τον κοινό τρόπο ζωής → 3. μονάδες γενιάς , τα μέλη των οποίων ακόμα και όταν δεν γνωρίζονται μεταξύ τους) χαρακτηρίζονται από κοινές στάσεις και αξίες και μέσα στις οποίες υπάρχουν → 4. συγκεκριμένες ομάδες που παράγουν ιδεολογία.
- Όπως υποστηρίζει, παράγοντας μεταβολής συνιστά αυτή η αέναη δημιουργία καινούργιων γενεών .
- Ο **Mannheim** συνδέει την έννοια της γενεάς με εκείνη της κοινωνικής μεταβολής μέσω της καινούργιας πρόσβασης στον πολιτισμό- άρα και της καινούργιας πρόσληψης του και εντέλει, της διαμόρφωσης του από κάθε γενιά.

Διαγενεακές σχέσεις

- Σε κάθε κοινωνία, οι διαγενεακές σχέσεις συνυπάρχουν με άλλες σχέσεις, ενώ προκειμένου να εντοπιστούν και να ερμηνευτούν οι διάφοροι παράγοντες που τις επηρεάζουν, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη τόσο το ιστορικό όσο και το θεσμικό και πολιτισμικό πλαίσιο κάθε συγκεκριμένης κοινωνίας.
- Ανάμεσα στους παράγοντες που έχουν συχνά αναφερθεί ότι συνετέλεσαν στο μετασχηματισμό των οικογενειακών-διαγενεακών σχέσεων εκτός από την αστικοποίηση, τη βιομηχανοποίηση, θα πρέπει να προστεθούν και οι εξελίξεις ως προς τα οικογενειακά δημογραφικά μεγέθη που, επιδρούν αποφασιστικά στη δομή της οικογένειας.

Αρχές της δεκαετίας του 1960: ερευνητικό ενδιαφέρον για διαγενειακές ανταλλαγές

- Το ερευνητικό ενδιαφέρον για τις οικογενειακές-διαγενειακές σχέσεις αρχίζει να εκδηλώνεται στις αρχές της δεκαετίας του 60.
- Στη μελέτη των διαγενειακών σχέσεων για μεγάλο διάστημα κυριαρχούσαν οι θεωρητικές προσεγγίσεις των **Durkheim και Parsons** σύμφωνα με τις οποίες θα έπρεπε να αναμένεται μια αποδυνάμωση των σχέσεων αυτών με τον εκμοντερνισμό της οικογένειας και την επικράτηση της πυρηνικής οικογένειας.
- Το κράτος- πρόνοιας θα αντικαταστούσε την ιδιωτική-οικογενειακή παροχή φροντίδας και οι συγγενείς διαφορετικών γενεών θα απομακρύνονταν.
- Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ισχυρούς δεσμούς και κάθε είδος ανταλλαγές (συναισθηματικές , υλικές κλπ)
- Ο Szydlik (2000) κάνει λόγο για τη «**δια βίου αλληλεγγύη**» μεταξύ οικογενειακών γενεών.
- Ως συνέπεια της αύξησης του προσδόκιμου ζωής σε πολλές περιπτώσεις οι δεσμοί και οι σχέσεις εκτείνονται μεταξύ τριών ή τεσσάρων γενεών.

Η «απομόνωση» της οικογένειας αναπαραγωγής

- Ο **Parsons** στη δεκαετία του 1960, με την επικράτηση της συζυγικής οικογένειας (δηλ. της οικογένειας «**αναπαραγωγής**») που ζει σε χωριστή κατοικία και μακριά από την «**οικογένεια προέλευσης**», υποστηρίζει ότι η οικογένεια απομονώνεται από το συγγενικό της περιβάλλον, ενώ στα πλαίσια της καθημερινότητας δεν παρατηρείται συμπαράσταση και αλληλοβοήθεια ανάμεσα στις δυο οικογένειες.
- Η χρήση του όρου «**απομόνωση**» για την ερμηνεία των ιδιαιτεροτήτων της οικογένειας προκαλεί βέβαια κάποια σύγχυση. Αν εννοείται κάποια απομάκρυνση από την οικογένεια προέλευσης, η χρήση του νομιμοποιείται, αν ωστόσο εννοείται παντελής ρήξη των οικογενειακών σχέσεων δεν ανταποκρίνεται καθόλου στην πραγματικότητα.
- Οπωσδήποτε, η άποψη αυτή δεν ισχύει και πολυάριθμες μελέτες επισημαίνουν ότι κατά τη σύγχρονη περίοδο, οι σχέσεις ανάμεσα στους στενούς συγγενείς (γονείς και αδέρφια) αν και μετασχηματίζονται, παραμένουν εξίσου σημαντικές, χαρακτηρίζονται από αμοιβαιότητα και αντικαθιστούν τη «**διευρυμένη οικογένεια**» του παρελθόντος.

Διαγενεακές σχέσεις: ευρύ φάσμα σχέσεων, υπηρεσιών, δωρεών

- **Οι «διαγενεακές σχέσεις»** καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα σχέσεων, υπηρεσιών και δωρεών που προσφέρονται και πραγματοποιούνται από τα μέλη της στενής οικογένειας σε διαφορετικές χρονικές περιόδους του κύκλου της οικογενειακής ζωής.
- Η διάσταση του χρόνου αποτελεί βασικό παράγοντα τόσο στην κατανόηση των διαγενεακών ανταλλαγών όσο και στον εντοπισμό των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στις ιδιωτικές και τις δημόσιες παροχές.
- Αν και οι διαγενεακές σχέσεις μεταβάλλονται και διαφοροποιούνται σήμερα, δεν χάνουν τη σημαντική τους θέση αλλά και τη συμβολική τους αξία.
- Έτσι, το συγγενικό δίκτυο εξακολουθεί να παίζει ενεργό μέρος στην καθημερινή ζωή των οικογενειών και παραμένει σημαντική πηγή βοήθειας για τα εξαρτημένα και τα ηλικιωμένα μέλη της οικογένειας.

Οι λειτουργίες της συγγένειας σήμερα

- Όπως παρατηρεί ο Déchaux (1990), η δομή και οι λειτουργίες της συγγένειας σήμερα, έχουν ελάχιστα κοινά σημεία σε σχέση με το παρελθόν, όπου τα περιουσιακά και υλικά αγαθά έδιναν προτεραιότητα στη συγγένεια και όχι στο άτομο, ενώ επικρατούσε αυστηρή ιεραρχία στις γενιές και στους ρόλους των μελών της οικογένειας.
- Στα πλαίσια της μετανεωτερικής οικογένειας, διαμορφώνεται ένα νέο μοντέλο σχέσεων, όπου τα όρια δεν είναι σαφώς προσδιορισμένα και το οποίο στηρίζεται στην ευχαρίστηση να βρίσκεσαι μαζί με τους στενούς συγγενείς σου και σε σχέσεις που γίνονται ολοένα και πιο ισότιμες και λιγότερο κωδικοποιημένες.
- Όλα αυτά φανερώνουν μια έντονη επιθυμία για το «**ο καθένας σπίτι του**», μια αναζήτηση της ανεξαρτησίας αλλά και μια διαφοροποίηση της διαγενεακής εξάρτησης.

Ανταλλαγές μεταξύ των γενεών

- Ο ρόλος των γονέων και η οικονομική συνεισφορά προς τα παιδιά τους διαφέρει σε σχέση με παλιότερα.
- Οι γονείς δείχνουν συμπαράσταση και στοργή στα παιδιά τους μέσα από σχέσεις και πρακτικές που θα τους επιτρέψουν «να ζήσουν καλύτερα τη ζωή τους» γεγονός που συντελεί στην οικοδόμηση νέων οικογενειακών σχέσεων και στην εξασφάλιση της αυτονομίας της νέας γενιάς.
- Ανεξάρτητα από τα όρια και τον τύπο της συνδρομής, η συγγένεια λειτουργεί, λοιπόν, σαν ένα σύστημα ανταλλαγών.
- Οι σχέσεις του Ego με τους ανιόντες αποτελούν την πιο συχνή σχέση στις δυτικές κοινωνίες και διαμορφώνονται ως εξής: → συχνή επικοινωνία που συχνά διευκολύνεται από την εγγύτητα του τόπου κατοικίας των δυο μεριών, → στενές σχέσεις στοργής, → ανταλλαγές υπηρεσιών και αγαθών, → αμοιβαία συμπαράσταση και αλληλοβοήθεια.

Σύγκρουση γενεών

- Η ενδοοικογενειακή οργάνωση που θεμελιώνεται στην ηλικία των μελών ενδέχεται να δημιουργήσει συγκρούσεις μεταξύ των γενεών.
- Στην παραδοσιακή κοινωνία η οργάνωση της εκτεταμένης οικογένειας ενέχει συγκεκριμένες ηγετικές θέσεις που έχουν εξουσία ως προς τις αποφάσεις τις σχετικά με την ιδιοκτησία, την κατανομή των μέσων παραγωγής, τη διευθέτηση των διαφορών, τις τιμωρίες κλπ
- Είναι συνήθως ο γεροντότερος που έχει την εξουσία, την προνομιούχα θέση που είναι ελκυστική και στην οποία αποβλέπουν οι διάδοχοι του που θα είναι στο μέλλον ανταγωνιστές, ιδιαίτερα όταν οι θέσεις εξουσίας περιλαμβάνουν δύναμη και πλούτο.

Σύγκρουση γενεών

- Ο κοινωνικός εκσυγχρονισμός και κυρίως ο εξαστισμός διαφοροποιούν τις διαγενεακές σχέσεις.
- Κατά τη διάρκεια του 1960 (με έτος ορόσημο το 1968) απασχολεί η σύγκρουση των νέων με το κατεστημένο στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες.
- Μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση είναι αυτή του Mendel (1968 και 1974) , ο οποίος επιχειρεί μια σύνθεση ψυχαναλυτικής και κοινωνιολογικής προσέγγισης για το ζήτημα αυτό .
- Για τον συγγραφέα το ζήτημα της σύγκρουσης των γενεών θεωρεί ότι **είναι η επανάσταση εναντίον του πατέρα.**
- Το κύριο έναυσμα της επανάστασης εναντίον του πατέρα είναι **«η εξασθένηση της παραδοσιακής του εξουσίας λόγω της επικράτησης της τεχνολογίας».**

σύγκρουση γενεών

- Άλλες προσεγγίσεις εκφράζουν τους έντονους φόβους της εποχής πρωτοφανών σε ένταση και σε περιεχόμενο κινημάτων (γυναικείο κίνημα, κίνημα σεξουαλικής απελευθέρωσης, χίπις κλπ).
- Η σύγκρουση των γενεών υπήρξε κατά κύριο λόγο κοινωνικο-πολιτισμική, δεν περιορίστηκε όμως στην αμφισβήτηση (και την απόρριψη) της κοινωνίας, όπως την είχαν διαμορφώσει οι μεγαλύτεροι.
- Οι νεότεροι διεκδίκησαν την κοινωνική θέση και την οικονομική ισχύ των μεγαλύτερων.
- Έτσι η κοινωνικο-πολιτισμική σύγκρουση μετατρέπεται γρήγορα σε κοινωνικο-οικονομική τόσο με πολιτικές όσο και με πολιτισμικές προεκτάσεις.

Βασικά θέματα που εξετάζουν οι έρευνες πεδίου με θέμα τις διαγενεακές ανταλλαγές

- Στις περισσότερες κοινωνιολογικές αναλύσεις των τελευταίων χρόνων με θέμα τις διαγενεακές σχέσεις και ανταλλαγές, βασικά θέματα που αναλύονται είναι:
 - η φύση και το περιεχόμενο των ανταλλαγών αναμεσά στις δυο γενιές,
 - η συχνότητα των συναντήσεων και επαφών με τους στενούς συγγενείς,
 - το είδος των γονικών υλικών και μη παροχών με την ευρεία έννοια του όρου
 - η αμοιβαιότητα στις ανταλλαγές και στις σχέσεις συμπαράστασης ανάμεσα στις δυο γενιές.
 - η απομάκρυνση από την πατρική εστία των νέων αγοριών και κοριτσιών

Γενια και «αλληλεγγύη γενεών»

➤ Ανάμεσα στις δυο γενιές αγαθά και υπηρεσίες κυκλοφορούν, λοιπόν, άλλοτε με τη μορφή των δώρων και μεταβιβάσεων πόρων άλλοτε με ανταλλαγές και προσωπική συμμετοχή των μελών της οικογένειας. Μέσα από την οπτική ότι το δίκτυο των συγγενών αποτελεί πηγή βοήθειας, ξεχωρίζουν δυο βασικοί τύποι οικογενειακής συνδρομής:

A. Ο πρώτος τύπος αφορά «τη βοήθεια για την επιβίωση» που αποβλέπει στη διατήρηση ενός «κανονικού επιπέδου ζωής»: οι γονείς βοηθούν τα παιδιά τους για να μπορέσουν να ξεπεράσουν απρόβλεπτα γεγονότα και καταστάσεις. Ο τύπος αυτός συναντάται περισσότερο στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα.

B. Ο δεύτερος τύπος αποτελεί «τη βοήθεια για τη βελτίωση της κοινωνικής θέσης των παιδιών». Η βοήθεια αυτή αποβλέπει στην κοινωνική άνοδο και επιτυγχάνεται με τη μορφή υπηρεσιών και δωρεών εκ μέρους των γονέων που επιτρέπουν στις νεότερες γενιές - στα νέα ζευγάρια- να αποκτήσουν υψηλότερο επίπεδο ζωής και να φθάσουν όσο το δυνατόν πιο γρήγορα στο «**ίδιο ή και σε ανώτερο επίπεδο ζωής** με αυτό των γονέων». Ο τύπος αυτός αφορά κυρίως τα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα.

Ανταλλαγές μεταξύ των γενεών: Προέλευση και εξειδίκευση των υπηρεσιών

- Εκτός, από την ένταση των διαγενεακών ανταλλαγών, ένα άλλο ζήτημα που θα πρέπει να μας απασχολήσει είναι και η προέλευση των υπηρεσιών, δηλαδή από ποιο μέλος της οικογένειας προέρχονται κυρίως οι υπηρεσίες.
- Η πλειονότητα των ερευνών δείχνει ξεκάθαρα ότι οι γυναίκες είναι αυτές που κινητοποιούνται κυρίως και εμπλέκονται στις πρακτικές αλληλοβοήθειας, στεγανό που, όπως έχει υποστηριχτεί, δημιουργεί το πιο βασικό κριτήριο κοινωνικής διαφοροποίησης ανάμεσα στα δυο φύλα.
- Ακόμη, παρατηρείται εξειδίκευση ανάμεσα στις γυναικείες και ανδρικές υπηρεσίες, ενώ το είδος των εργασιών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τον αποδέκτη.

Τομείς, πηγές και τρόποι διαγενεακής παρέμβασης

Τομέας παρέμβασης	Πηγή -τρόποι	Είδος παρέμβασης
Οικιακές εργασίες	Προσωπικές υπηρεσίες	Οικιακή βοήθεια
Φύλαξη παιδιών	Προσωπικές υπηρεσίες	Οικιακή βοήθεια
Μεσολάβηση και πληροφορίες για πρόσβαση σε τρίτο πρόσωπο	Κοινωνικές σχέσεις, γνωριμίες, πληροφορίες	Αμοιβαία-αναταποδοτική κοινωνική υποστήριξη
Ηθική στήριξη	Κοινωνικές σχέσεις	Συναισθηματική στήριξη
Οικονομικές παροχές	Υλική βοήθεια	Αναδιανομή του εισοδήματος
Βοήθεια στις σπουδές	Υλική βοήθεια	Αναδιανομή του εισοδήματος
Βοήθεια για εξεύρεση εργασίας	Κοινωνικές σχέσεις, γνωριμίες, πληροφορίες	Αμοιβαία κοινωνική υποστήριξη

Συγγενικές σχέσεις σε περίοδο οικογενειακών κρίσεων

- Η ποικιλία των τρόπων οργάνωσης του ιδιωτικού βίου, τα νέα οικογενειακά σχήματα και οι παραλλαγές τους, το συχνότερο διαζύγιο /χωρισμών συνθέτουν την εικόνα της ρευστότητας που χαρακτηρίζει σήμερα τη μετανεωτερική οικογενειακή πραγματικότητα.
- Η ρευστότητα συνιστά ένα από τα κυριότερα θεωρητικά ζητήματα της εποχής μιας και αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση για την οικογενειακή πολιτική.
- Η οικογενειακή πολιτική οφείλει να διαμορφώνεται όχι μόνο ως παρέμβαση για τη επίλυση προβλημάτων που δημιουργεί η ρευστότητα στην προσωπική και συλλογική ζωή αλλά και ως παράγοντας πρόληψης της δημιουργίας προβλημάτων που συνδέονται με την ικανότητα των ατόμων και των οικογενειών να προλαμβάνουν και να αντιμετωπίζουν κρίσεις στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής.

Η γενιά σάντουιτς

- Αν και η βοήθεια και οι οικονομικές παροχές του συγγενικού δικτύου προς την πυρηνική οικογένεια είναι αδιαμφισβήτητη, ποικίλλουν ωστόσο, τόσο η ένταση όσο και ο βαθμός της συμπαράστασης, ενώ, οι ανταλλαγές αυτές με κανένα τρόπο δεν αποτελούν μια «**συστηματική συνεργασία**», απλά αντιστοιχούν σε «**εξειδικευμένες βοήθειες**» που τόσο η φύση όσο και το περιεχόμενο τους ποικίλλει, μεταβάλλεται και αντιστρέφεται με την πάροδο του χρόνου.
- Πράγματι, οι γονείς βοηθούν πολύ τα παιδιά τους με υπηρεσίες και χρηματικές παροχές κατά τη περίοδο που αυτά δημιουργούν τη δική τους οικογένεια. Στη συνέχεια, όμως, όταν αρχίζουν τα προβλήματα των γηρατειών και της εξάρτησης από «φορείς βοήθειας» οι γονείς γίνονται «αποδέκτες βοήθειας» και εξαρτώνται από τη συμπαράσταση των παιδιών τους.
- Η γενιά των παιδιών στη φάση αυτή βρίσκεται βέβαια σε πολύ «δύσκολη θέση», απασχολημένη συγχρόνως τρεις γενιές: τα δικά τους παιδιά, τους ηλικιωμένους γονείς και πιθανόν τα εγγόνια τους, και λέγεται η «**γενιά σάντουιτς**» .

Γυναικείες και ανδρικές υπηρεσίες-εργασίες

- Όπως έχει διαπιστωθεί, οι γυναικείες υπηρεσίες-εργασίες κατά σειρά σπουδαιότητας είναι: «το πλέξιμο/ράψιμο», η «προετοιμασία φαγητών», οι «οικιακές εργασίες», η «παροχή φροντίδας σε συγγενικό πρόσωπο», η «φύλαξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας» .
- Αντίθετα, οι ανδρικές εργασίες είναι πολύ πιο περιορισμένες και αφορούν κυρίως «τα μαστορέματα», τις «εργασίες μέσα στο σπίτι», τα ψώνια και τη «βοήθεια σε επαγγελματικά θέματα» αλλά και σε μικρότερο βαθμό τη βοήθεια για τη φύλαξη παιδιών προσχολικής ηλικίας.
- Οι δωρεές και οι χρηματική ενίσχυση των παιδιών αφορούν εξίσου και τα δυο φύλα.

Ανάδυση νέων κοινωνικών κινδύνων

- Ακόμη, αν και η εμπλοκή του κράτους στην ικανοποίηση διαφόρων αναγκών συμπλήρωσε ένα κενό στις περισσότερες δυτικοευρωπαϊκές χώρες, η πρόσφατη κρίση του Κράτους Πρόνοιας σε συνδυασμό με τις σύγχρονες οικονομικές συγκυρίες, την οικονομική κρίση και τις κοινωνικές αλλαγές δημιούργησαν ευνοϊκότερες συνθήκες για την επικράτηση άτυπων μορφών παρέμβασης.
- Η ανάπτυξη νέων κοινωνικών κινδύνων και καταστάσεων, όπως η ανεργία, το διαζύγιο, οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι εναλλακτικές μορφές συμβίωσης κ.λπ. έχουν επαναφέρει στην επικαιρότητα το θέμα των ανταλλαγών ανάμεσα στις δύο γενιές σύμφωνα, όμως, με μια νέα προβληματική, η οποία εστιάζεται στην εκ νέου ανακάλυψη του δικτύου των συγγενών και σε κανόνες που διαφέρουν σε σχέση με αυτούς του παρελθόντος.

Οικογενειακές κρίσεις: Διαζύγιο

- Όταν ο γάμος ή η κοινή συμβίωση τελειώσει είτε εξαιτίας διαζυγίου είτε εξαιτίας χωρισμού, στα ζευγάρια με παιδιά καθώς και στις περιπτώσεις των ανύπαντρων μητέρων, παρατηρείται μεγαλύτερη εμπλοκή της οικογένειας καταγωγής από την μεριά του γονέα που του έχει ανατεθεί η επιμέλεια των παιδιών (της μητέρας συνήθως) και ο ρόλος της οικογένειας και των στενών συγγενών είναι πολύ πιο σημαντικός
- Ερευνητικά δεδομένα επιβεβαιώνουν ότι ο ένας στους τρεις γονείς που δεν έχει την επιμέλεια, απομακρύνεται και χάνει κάθε επαφή με το-α παιδί-ά του, ενώ το ένα τέταρτο τα βλέπει εντελώς περιστασιακά (λιγότερο από μια φορά το μήνα).
- Επίσης με βάση τα δεδομένα της ίδιας έρευνας οι γονείς που έχουν την επιμέλεια των παιδιών, εκτός από κάποια διατροφή (οι μισοί σχεδόν) δεν λαμβάνουν καμιά άλλη βοήθεια από τον άλλο γονέα.

Εγγύτητα του τόπου κατοικίας- συχνότητα επαφών και ανταλλαγών μεταξύ των δυο γενεών

- Αν και συγκατοίκηση μεταξύ των δυο γενεών έχει σχεδόν εκλείψει, εξαρτάται από τη φάση του κύκλου ζωής, ενώ η εγγύτητα του τόπου κατοικίας στον αστικό χώρο ανάμεσα στους ανιόντες και στους κατιόντες αντανακλά την επιθυμία των συγγενών να μην απομακρύνονται από τους «δικούς τους ανθρώπους».
- Η γεωγραφική εγγύτητα διευκολύνει, όπως έχει επισημανθεί σε διάφορες μελέτες, τις συναντήσεις και τις επαφές μεταξύ των γονέων και των ενήλικων παιδιών τους, ενώ οι πρώτοι πραγματοποιούν μια σειρά από υπηρεσίες και παροχές προς τα παιδιά τους που είναι απαραίτητες για την καθημερινή ζωή.
- Οι σχέσεις του Ego με τους ανιόντες αποτελούν την πιο συχνή σχέση στη χώρα μας και διαμορφώνονται ως εξής: συχνή επικοινωνία που συχνά διευκολύνεται από την εγγύτητα του τόπου κατοικίας των δυο μεριών, στενές σχέσεις στοργής, ανταλλαγές υπηρεσιών και αγαθών, αμοιβαία συμπαράσταση και αλληλοβοήθεια

Δεδομένα έρευνας ΕΚΚΕ στην Περιοχή του Πειραιά

Τόπος διαμονήςγονέων/ πεθερικών σε σχέση με αυτόν του ερωτώμενο-ης	Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο	
	N	%	N	%	N	%
Τουλάχιστον ο ένας μαζί ή σε χωριστές κατοικίες	110	30,2	108	26,9	223	27,9
Τουλάχιστον ο ένας στην ίδια γειτονιά ή περιοχή Πειραιά	133	36,5	161	40,0	304	38,0
Τουλάχιστον ο ένας στην περιοχή Αθήνας	15	4,1	23	5,7	41	5,1
Ένας ή δύο εκτός Αθηνών	70	19,2	49	12,2	122	15,3
Και οι δύο δεν ζουν	36	9,9	61	15,2	110	13,8
Σύνολο	364	100,0	402	100,0	800	100,0

Συχνότητα συναντήσεων	Καθημερινά / περισ. από μια φορά την εβδομάδα		Μια φορά κάθε 7-15 ημέρες		Μια φορά τον μήνα		Μια -δυο φορές τον χρόνο/		Σπάνια		Σύνολο	
	N=	%	N=	%	N=	%	N=	%	N=	%	N=	%
Τουλάχιστον ο ένας μαζί/χωριστές κατοικίες	222	99,6	-----		1	0,4	-----				223	32,9
Τουλάχιστον ο ένας ίδια γειτονιά/ Περ.Πειραιά.	251	82,6	38	12,5	6	2,0	8	2,6	1	0,3	304	44,1
Τουλάχιστον ο ένας Περιοχή Αθήνας	9	22,0	17	41,5	9	22,0	6	14,6	-	--	41	5,9
Ενας ή δύο εκτός Αθηνών	---	----	4	3,3	16	13,1	91	74,6	11	9,0	122	17,7
Σύνολο	482	69,9	59	8,6	32	4,6	105	15,2	12	1,7	690	100,0

Ελλάδα: αλληλεγγύη στο πλαίσιο της οικογένειας

- Στη χώρα μας, η εμπλοκή της οικογένειας στην καθημερινή ζωή αλλά και ο σημαντικός ρόλος που αυτή διαδραματίζει στην παροχή κοινωνικής προστασίας και φροντίδας προς τα εξαρτημένα μέλη της, στους ηλικιωμένους και στα μικρά παιδιά (εγγόνια), υποκαθιστούν τις ελλείψεις σε κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες .
- Η τάση αυτή αποτελεί ιδιαιτερότητα της ελληνικής οικογένειας, έχει επισημανθεί τόσο σε παλαιότερες έρευνες (παιδοκεντρικότητα) από τον **Καθηγητή Δ. Γεώργα (ΕΚΠΑ) και την Αλιπράντη-Μαράτου στο ΕΚΚΕ**, όσο και σε πιο πρόσφατες έρευνες.
- Αυτό που παρατηρείται, είναι ότι ενώ η οικογένεια εκσυγχρονίζεται ως προς τη δομή της, ως προς τη λειτουργία της, κρατάει κάποια χαρακτηριστικά της διευρημένης οικογένειας στα θέματα σχετικά με τις διαγενεακές σχέσεις, τις οικογενειακές επαφές και την οικογενειακή αλληλεγγύη.

Γεώργας Δ. κ.άλ. (2004) «Σχέσεις με συγγενείς στην Ελληνική οικογένεια». Στο Μουσούρου Λ., Στρατηγάκη Μ. (επιμ.) *Ζητήματα Οικογενειακής Πολιτικής*, Αθήνα: Gutenberg, σσ.189-225.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Απόλυτες συνδυαστικές συχνότητες προσωπικής και τηλεφωνικής επικοινωνίας με τους γονείς

Τηλεφωνική Προσωπική επικοινωνία \ επικοινωνία	Τουλάχιστον μια φορά την μέρα	Τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα	Τουλάχιστον μια φορά τον μήνα	Αρκετές φορές τον χρόνο	Σπάνια	Ποτέ	Σύνολο
Κάθε μέρα	26				9	4	39
Τρεις φορές την εβδομάδα	7	4					11
Μία φορά την εβδομάδα	10	5					15
Δύο φορές τον μήνα	9	9	2				20
Αρκετές φορές τον χρόνο	2	7	2				11
Μία φορά τον χρόνο	1	9	2		1		13
Σπάνια	1	3		2		2	8
Ποτέ						1	1
Σύνολο	56	37	6	2	10	7	118

Γεώργας Δ. κ.άλ. (2004) «Σχέσεις με συγγενείς στην Ελληνική οικογένεια». Στο Μουσουρού Λ., Στρατηγάκη Μ. (επιμ.) *Ζητήματα Οικογενειακής Πολιτικής*, Αθήνα: Gutenberg, σέ'.189-225.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Σχετικές συχνότητες τηλεφωνικής επικοινωνίας με πρόσωπα της εκτεταμένης οικογένειας, κατά τόπο κατοικίας

	Παππούδες/Γιαγιάδες			Θείοι/-ες			Ξαδέλφια		
	Αθήνα	Πόλεις	Χωριά	Αθήνα	Πόλεις	Χωριά	Αθήνα	Πόλεις	Χωριά
Καθημερι- νά (α)	11,8	20,8	12,0	3,1	5,9	1,8	2,7	6,6	3,1
Μία, δύο φο- ρές την εβδο- μάδα (β)	19,4	16,2	21,5	15,1	13,6	12,5	21,1	17,6	17,8
Κάθε 15 μέ- ρες (γ)	16,6	20,8	14,0	20,1	14,0	15,2	18,4	14,3	14,2
Μία φορά τον μήνα (δ)	17,5	19,2	14,5	17,0	20,4	17,3	18,2	19,3	16,4
Κάθε έξι μή- νες (ε)	6,2	3,1	3,5	8,7	6,3	5,7	7,6	6,1	5,6
Σε μεγάλες εορτές/ονο- μαστικές γιορτές (στ)	9,0	5,0	4,5	17,3	14,0	20,3	14,4	13,9	21,2
Σπάνια (ζ)	19,4	15,0	30,0	18,7	25,8	27,2	17,5	22,1	21,7
Σύνολο [(α) έως (γ)]	47,8	57,8	47,5	38,3	33,5	29,5	42,2	38,5	35,1

Σημείωση: Αθήνα: Ευρύτερη περιοχή πρωτεύουσας (Αθήνα, Πειραιάς και προάστια), N = 522.

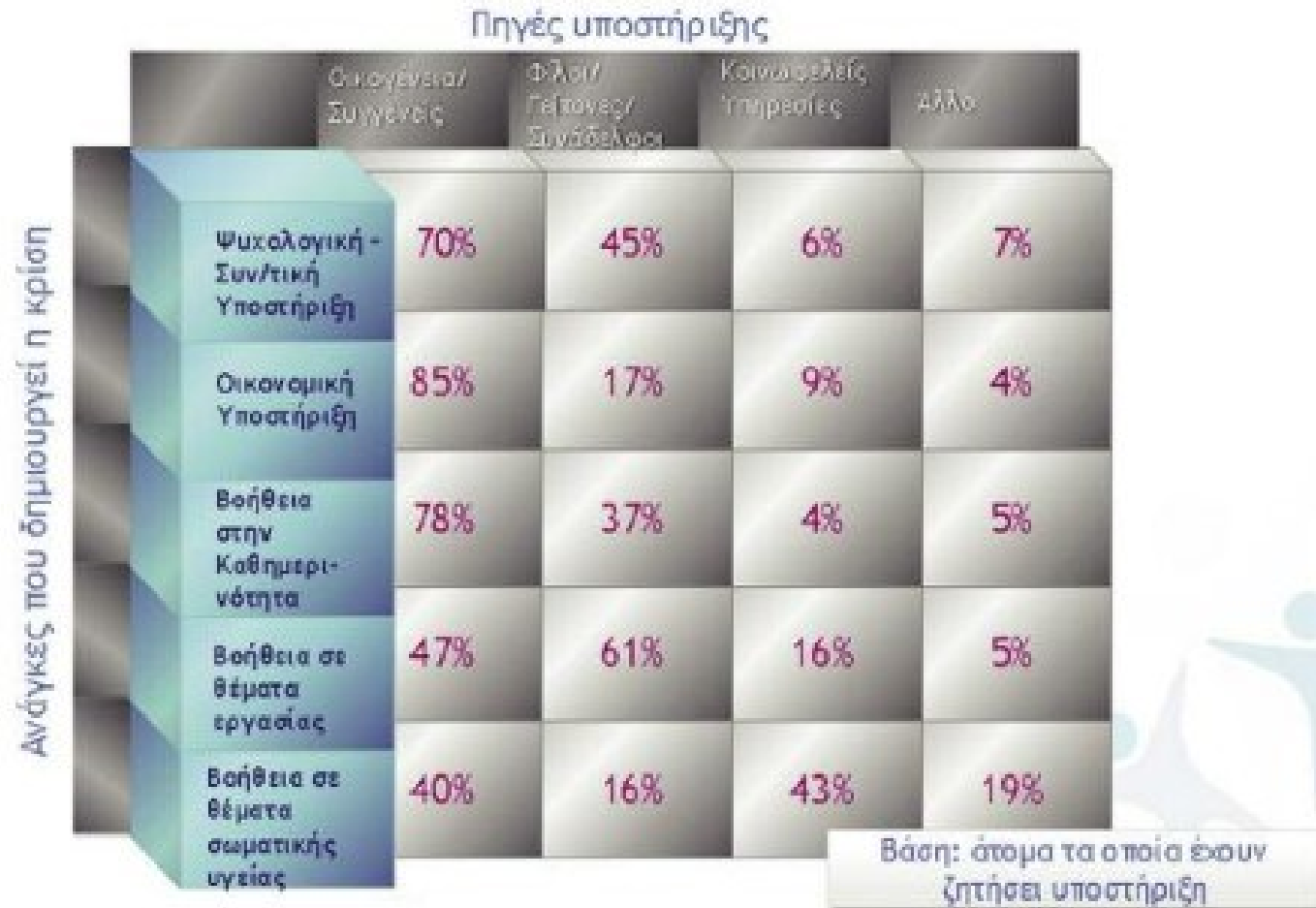
Πόλεις: Αστικός πληθυσμός (άνω των 10.000 κατοίκων), N = 307.

Χωριά: Ημιαστικός και αγροτικός πληθυσμός (κάτω των 10.000 κατοίκων), N = 432.

Βοήθεια σε περίπτωση ανάγκης

- Η σημαντική θέση της οικογένειας σε διάφορα ζητήματα φάνηκε και στην έρευνα που πραγματοποίησε η Metron Analysis κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης.
- Όπως διαπιστώθηκε, το στενό συγγενικό δίκτυο εκτός από τη συναισθηματική στήριξη (70%) που προσφέρει στα μέλη της, παίζει σημαντικό ρόλο τόσο σε ζητήματα της καθημερινότητας (78%) όσο και στην οικονομική στήριξη (85%) των μελών της όσο και στη φύλαξη των μικρών παιδιών (των εγγονιών).
- Ωστόσο, σε θέματα σχετικά με την εργασία, την εξεύρεση εργασίας ειδικότερα, όπως φαίνεται, οι φίλοι και γενικά το κοινωνικό-φιλικό δίκτυο βοηθάει σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι το συγγενικό δίκτυο επιβεβαιώνοντας τις διεθνείς τάσεις ότι οι κοινωνικές σχέσεις και τα «κοινωνικά δίκτυα» είναι πιο σημαντικά στον τομέα της απασχόλησης.
- Πάντως, αυτό που διαπιστώνεται σήμερα είναι τα άτομα που παρεμβαίνουν για την επιβίωση των μελών της οικογένειας αφορά περισσότερο **άτομα 55 χρόνων έως 70 χρόνων (τη λεγόμενη η γενιά σάντουιτς)**

‘Η κρίση δημιουργεί μία σειρά από ανάγκες. Θα ήθελα να ρωτήσω, για κάθε μία από αυτές τις ανάγκες που θα σας διαβάσω στη συνέχεια, εάν έχετε ζητήσει υποστήριξη, κι αν ναι, από που;’

Ανάγκες που δημιουργεί η κρίση

ΔΥΟ φορές μαμάδες

Ο κοινωνικός ρόλος
της Ελληνίδας γιαγιάς

Της **Βασιλικής Χρυσστομίδου**
Φωτογραφίες: **Βαγγέλης Ζαβός**

Λίνα Αλεξανδρή
«Δεν “παρκάρω”
τα εγγόνια μου
μπροστά
στην τηλεόραση»

Νέα είσοδος στο... κλαμπ των γιαγιάδων η κυρία Λίνα Αλεξανδρή, μικροβιολόγος, γεννημένη στη Νορβηγία και παντρεμένη με Έλληνα, με μία εγγονή που δεν έχει ακόμη χρονίσει κι έναν εγγονό του οποίου η άφιξη αναμενόταν μία εβδομάδα μετά τη συζήτησή μας, δείχνει να έχει μπει για τα καλά στο πετσί του ρόλου της. «Από τότε που ήρθα στην Ελλάδα, το 1968, τα πράγματα έχουν αλλάξει πολύ. Ενώ τότε οι γιαγιάδες ήταν πιο απλές, Ελληνίδες με τα όλα τους, σήμερα είναι πολλές οι γυναίκες που λένε: “Μεγάλωσα τα παιδιά μου, δεν θέλω τώρα να αγχώνομαι με εγγόνια”. Οι παραδοσιακές γιαγιάδες είναι πιο λιγότερες. Σ’ αυτές ουγκαταλέγομαι κι εγώ.»

Κρατάει την εγγονή της από το πρωί μέχρι το απόγευμα που η κόρη της επιστρέφει από τη δουλειά. Το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου της αναλώνεται σε τάματα και άλλαγμα πιάτας. «Και πολύ τραγούδι», συμπληρώνει «στα Γερμανικά, φυσικά, για να μαθαίνει. Όταν αφιερώνεις πολύ χρόνο στο παιδί, δεν αργείς να καταλάβεις τι πραγματικά θέλει. Εξορακούεται πως σαν γιαγιά θέλω το καλύτερο για το εγγόνι μου. Το προσέχω πιο πολύ απ’ όσο πρόσχα τα δικά μου παιδιά, επειδή η ευθύνη είναι διπλάσια. Καμία μπίμπι σίτερ δεν μπορεί να το κάνει αυτό.»

Σε τι μπορεί να υπερτερεί μια γιαγιά σε σχέση με τους γονείς;

«Η γιαγιά βλέπει τη ζωή πίσω της. Επομένως, στην εμπειρία έγκειται η διαφορά. Αυτό δεν σημαίνει, φυσικά, ότι ένα παιδί χωρίς γιαγιά αλλά με πολύ καλούς γονείς θα έχει κενά μεγάλωνοντας», εξηγεί.

Πρωταρχικός σκοπός της είναι να μεταδώσει στη μικρή την αγάπη για τα ζώα και τη Φύση. «Μια γιαγιά πρέπει να προσφέρει στο παιδί τα ανάλογα ερεθίσματα, προκειμένου να το κατευθύνει ουσιά. Σε κάθε περίπτωση, δεν σκοπεύω να γίνω από τις γιαγιάδες που παρκάρουν τα εγγόνια τους μπροστά στην τηλεόραση...»

Χαρούλα Καστέλη
«Η εγγονή μου
με έχει κάνει καλύτερο
άνθρωπο»

Υστερα από 21 χρόνια διδασκαλίας της γαλλικής γλώσσας, η ζωγραφική ήρθε να παραγκωνίσει την αδράνεια της συταξιοδότησης. Η κυρία Καστέλη έχει ήδη δύο ατομικές και τρεις ομαδικές εκθέσεις στο ενεργητικό της. Από όσα έργα έχει φιλοτεχνήσει, ξεχωρίζει το πορτρέτο της Ελισάβετ, της 12χρονης εγγονής της. Πώς βλέπει, όμως, το ρόλο της;

«Η σύγχρονη γιαγιά είναι αναμφοβήτητα μια γυναίκα που διατηρεί την προσωπική της ζωή και έχει ενδιαφέροντα», αποφαίνεται. «Με εξαίρεση το καλοκαίρι που την παίρνουμε ένα ολόκληρο μήνα μαζί μας για διακοπές, τον υπόλοιπο χρόνο βλέπω την Ελι-

σάβετ μόνο δύο απογεύματα την εβδομάδα, όταν της κάνω μάθημα Γαλλικών. Κι επειδή η εγγονή μου είναι μοναχοπαιδί, προσπαθώ να μην την κακομάθω. Δεν είμαι γιαγιά που παραχωρεί ή συγχωρεί τα πάντα.»

Υποχρέωση, θυσία ή απλώς το αυτονόητο περιμένει κανείς από μια γιαγιά; «Η έννοια της θυσίας είναι σχετική», απαντάει χωρίς δεύτερη σκέψη. Προσωπικά, δεν θα θεωρούσα θυσία το να μην πάω κάπου για να φυλάξω την εγγονή μου. Θα το έκανα με μεγάλη ευχαρίστηση. Εξάλλου, χάρη στην Ελισάβετ έχω ανακαλύψει πόση αφοσίωση και υπομονή κρύβω μέσα μου. Δηλαδή, η μικρή με έχει κάνει καλύτερο άνθρωπο.»

Κατερίνα Καρυστηναίου

ψυχολόγος - ψυχοθεραπεύτρια

Η συναισθηματική «παγίδα» της σχέσης με το παιδί

Η παρουσία της προηγούμενης γενιάς στη ζωή των παιδιών μπορεί να είναι εξαιρετικά ευεργετικός παράγοντας στη συναισθηματική τους εξέλιξη και στην ομαλή κοινωνική τους προσαρμογή, οι οποίοι αποτελούν τους δύο από τους τρεις κύριους άξονες που καθορίζουν την ευτυχία και την επιτυχία τους στη ζωή (ο τρίτος είναι η σωματική και νοητική υγεία).

Η επιπλέον συναισθηματική προσφορά των γιαγιάδων οφείλεται στη μεγαλύτερη άνεση χρόνου που συχνά έχουν σε σχέση με τους γονείς και στη μη άμεση εμπλοκή τους στην επιβολή κανόνων και υποχρεώσεων (όπως συμβαίνει συχνά με τους γονείς), όμως και στη «γενετική» απόστασή τους, οπότε απαλύνεται η όποια αίσθηση ενοχής.

Οι αργότεροι ρυθμοί γενικότερα και η σοφία της ηλικίας που έχουν αποκτήσει, μαζί με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, επιτρέπουν στα παιδιά να αναπτύξουν και να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα με μεγαλύτερη άνεση.

Ο δεύτερος άξονας όμως, η κοινωνική προσαρμογή, μπορεί να γίνει το Βατερλώ της σχέσης γιαγιάς και εγγονών, αν δεν δοθεί ιδιαίτερη προσοχή. Επειδή η επικοινωνία με τους άλλους και η ζωή εκμανθάνεται μέσα από την ανάπτυξη ενός συστήματος κανόνων που οι γονείς θέτουν στη λειτουργία της οικογένειας, μπορούν να κλονίσουν το σύστημα αναφοράς των παιδιών με πολύ σοβαρές συνέπειες. Αυτή η βλαπτική συνέπεια μπορεί να επέλθει και χωρίς ποτέ η αμφισβήτηση να εκφραστεί με λόγια.

Οι γιαγιάδες δεν πρέπει να «παραδίνονται» στην ευχαρίστηση που νιώθουν επειδή το παιδί τις «προτιμάει», γιατί αυτό είναι πρόσκαιρο. Η πρωτοκαθεδρία των γονέων είναι δεδομένη και μελλοντικά, τα αποτελέσματα τέτοιων ανταγωνισμών στρέφονται εναντίον εκείνου που τα καλλιέργησε.

Απομάκρυνση των νέων ενηλικων από την πατρική στέγη

- Ένα σημαντικό στοιχείο των σχέσεων γονέων –παιδιών είναι και η ηλικία που το παιδί αφήνει το πατρικό σπίτι για να δημιουργήσει το δικό του νοικοκυριό.
- Οι νέοι ενήλικες θα απομακρυνθούν από την πατρική εστία για διάφορους λόγους , όπως ο γάμος , σπουδές, απόφαση να συγκατοικήσουν με ένα σύντροφο ή απλά γιατί θέλουν να ζήσουν μόνοι τους ανεξάρτητοι.
- Στο θέμα αυτό οι έρευνες διαπιστώνουν σημαντικές διαφορές μεταξύ της Βόρειας και της Νότιας Ευρώπης.
- Οι διαφορές οφείλονται στα συστήματα πρόνοιας όσο και σε πολιτισμικά δεδομένα που χαρακτηρίζουν τις χώρες αυτές.
- Οικονομικά θέματα, όπως η απασχόληση, έλλειψη προσιτής στέγασης καθώς και οι ισχυροί δεσμοί μεταξύ των γενεών αποτελούν σημαντικούς παράγοντες.

Στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης

- Στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης το σύστημα παροχών, όπως φοιτητικά δάνεια δίνει τη δυνατότητα στους νέους να σπουδάσουν μακριά από την οικογένεια τους .
- Το σημαντικότερο είναι ότι οι γονείς από πολύ νωρίς καλλιεργούν στα παιδιά τους την ιδέα της αυτάρκειας και της ανεξαρτησίας και τα βοηθούν προς αυτή την κατεύθυνση και τα οικονομικά θέματα .

Χώρες Νότιας Ευρώπης

- Στις χώρες του Νότου ακόμη και στην περίπτωση που οι νέοι έχουν βρει μια απασχόληση, το εισόδημα τους δεν επιτρέπει την απομάκρυνση από το σπίτι.
- Αλλά και οι πολιτισμικοί παράγοντες κρατούν τα παιδιά στην οικογενειακή εστία και αποθαρρύνουν την ανεξαρτητοποίηση των νέων .
- Ακόμη και αν έχουν αποκτήσει οικονομική ανεξαρτησία, όπως στην Ιταλία, οι νέοι δεν αποχωρούν και ονομάζονται τα «αγόρια της μαμάς»!
- Σύμφωνα με στοιχεία της **European Values Study** προκύπτει ότι στην Ελλάδα οι γονείς σε μικρότερο βαθμό από εκείνο των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να γίνουν ανεξάρτητα (46.3% στη Ελλάδα έναντι 68.7% στη Σουηδία).

EUROSTAT : 2021

- Κατά μέσο όρο σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT το 2021 στα 30,7 έτη οι νέοι και οι νέες στη χώρα μας αφήνουν πίσω το σπίτι των γονιών, ενώ ο μέσος όρος στις χώρες της ΕΕ είναι στα 26.5 έτη.
- Πιο νωρίς ανεξαρτητοποιούνται στη Σουηδία σε ηλικία 19 ετώ και πιο αργά στην Πορτογαλία στα 33,6 έτη .
- Οι νέες γυναίκες καθυστερούν περισσότερο σε όλες σχεδόν τις χώρες να αποχωρήσουν από την πατρική εστία.
- Οι λόγοι πίσω από αυτό το βήμα ποικίλλουν: σπουδές, εργασία, συγκατοίκηση με σύντροφο, γάμο, απόκτηση παιδιών κλπ

Young people leaving the parental household by sex, 2021

Estimated average age in years

Ελλάδα: καθυστέρηση αναχώρηση των νέων από την πατρική στέγη

- Στο πλαίσιο της ελληνικής οικογένειας η καθυστερημένη αναχώρηση των νέων από την πατρική κατοικία δεν αποτελεί καινούργιο φαινόμενο. Οι νέοι αποχωρούσαν μετά την ολοκλήρωση των σπουδών και μόνον αφού ευρησκαν κάποια καλή και οπωσδήποτε «μη χειρωνακτική» εργασία, ενώ τα νεαρά κορίτσια αποχωρούσαν συνήθως κατά την περίοδο του γάμου τους.
- Ήδη από τη δεκαετία του '70 οι νέοι για διάφορους λόγους αρχίζουν να καθυστερούν να αποχωρούν από την πατρική στέγη είτε εξαιτίας της αύξησης του χρόνου των σπουδών είτε λόγω της καθυστέρησης των κοριτσιών στη τέλεση γάμου και στην δημιουργία οικογένειας, είτε πρόσφατα εξαιτίας της ανεργίας που πλήττει σε μεγάλο βαθμό τις αναπτυγμένες χώρες και αφορά περισσότερο τους νέους.
- Οι πρακτικές αυτές εντάσσονται στα πλαίσια της **παιδοκεντρικής αντίληψης** που επικρατεί στο πλαίσιο της ελληνικής οικογένειας, φαινόμενο που έχει επανηλειμμένα επισημανθεί σε σχετικές μελέτες.

Ελλάδα: καθυστέρηση αναχώρηση των νέων από την πατρική στέγη

- Σχετικές έρευνες επισημαίνουν ότι μετά το 2010, οι νέοι στην Ελλάδα καθυστερούν ακόμη πιο πολύ και αναβάλλουν την αναχώρησή τους από την πατρική στέγη εξαιτίας της ανεργίας και των δυσκολιών εξεύρεσης μιας σταθερής απασχόλησης ή όταν παντρευτούν ή δημιουργήσουν μια μόνιμη σχέση (πιο πρόσφατα).
- Όπως επισημαίνεται, η οικονομική κρίση, έχει ενισχύσει το ρόλο της οικογένειας τόσο για την οικονομική όσο και για την ψυχολογική υποστήριξη και κυρίως για τη δημιουργία ενός κλίματος «ασφάλειας» και τον περιορισμό των κοινωνικών κινδύνων.
- Τα άτομα νεαρής ηλικίας στη χώρα μας τείνουν να καθυστερούν την αναχώρηση από το σπίτι των γονέων τους και λίγοι ζουν μόνοι/ες τους ή δημιουργούν μια μόνιμη σχέση.
- Συχνά πολλοί νέοι ζουν μαζί με τους γονείς τους, ακόμα και όταν εργάζονται, καθώς το εισόδημά τους είναι πολύ χαμηλό και χρησιμοποιείται κυρίως στην ιδιωτική κατανάλωση, στην αγορά ρούχων, σε δραστηριότητες αναψυχής, σε διακοπές.

Αναλογία (%) ενήλικων νέων 18-34 χρόνων που ζουν με τους γονείς τους (2009-2019), ΕΕ-27, ΕΕ-18 και Ελλάδα

Χωρα	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2019
ΕΕ-27	47,6	47,5	48	47,9	47,8	47,9	50,4
ΕΕ-18	47,1	46,7	47,2	47,9	48,2	48,7	50,0
Ελλαδα	59,8	59,6	60,7	61,7	62,3	63,5	69.4

Source: Eurostat, EU-SILC,
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/print.do#>

Διεύρυνση της χρονικής διάρκειας της περιόδου της νεότητας

- Η «διεύρυνση της χρονικής διάρκειας της περιόδου της νεότητας» γίνεται σταδιακά και οι διάφορες συνιστώσες της ενήλικης ζωής:, η επαγγελματική και η στεγαστική, η προσωπική/οικογενειακή αλληλοδιαπλέκονται , ενώ η προοδευτική τους πραγμάτωση δημιουργεί μια νέα μεταβατική φάση κατά τη διάρκεια της οποίας η γενιά των γονέων εξακολουθεί να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη ζωή των νέων.
- Η χρονική περίοδος που οι νέοι ενηλικιώνονται και μέχρι την πραγματική ανεξαρτητοποίησή τους, που κατά μέσο όρο αντιστοιχούσε στην περίοδο ανάμεσα στα 18 και τα 24 χρόνια, αυξάνεται σημαντικά.
- Όπως έχει υποστηριχτεί, η χρονική διάρκεια της εξάρτησης των νέων από τους γονείς ξεπερνά κατά πολύ τα 5 χρόνια που ήταν κατά μέσο όρο στο παρελθόν μετά τη νόμιμη ενηλικίωσή τους και διαρκεί πολλά χρόνια !

- Στην Ελλάδα το συγγενικό δίκτυο εξακολουθεί να παίζει ενεργό μέρος στην καθημερινή ζωή των νέων οικογενειών και συχνά παραμένει η κύρια πηγή βοήθειας για τα εξαρτημένα και ηλικιωμένα μέλη της.
- Σημαντική είναι η συμβολή και στήριξη τους σε περιόδους κρίσης (διαζύγιο, ανεργία, μόνες μητέρες κλπ)
- Αν και οι συγγενικές σχέσεις έχουν εξασθενήσει, η άποψη ότι η συνεχής βιομηχανοποίηση θα επιφέρει την απομάκρυνση των στενών συγγενών έχει εκ των πραγμάτων καταρριφθεί!

□ Δεν θα πρέπει να περιοριστούμε όμως στο πώς διαμορφώνονται οι διαγενεακές σχέσεις σήμερα, θα πρέπει να προβληματιστούμε για το αύριο και να αναρωτηθούμε αν η σταθερότητα που παρατηρείται στις σχέσεις ανάμεσα στα ενήλικα παιδιά και τους γονείς τους αποτελεί μια παρένθεση ή ένα δομικό στοιχείο του συστήματος συγγένειας των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών;

□ Θα πρέπει να αναλογιστούμε στο πως αυτές θα διαμορφώνονται στο μέλλον; Τα παιδιά δηλαδή που γεννήθηκαν στις δεκαετίες του '80, 90, 2000, τα οποία ανατράφηκαν και γαλουχήθηκαν με διαφορετικά πολιτισμικά πρότυπα στα πλαίσια μιας νοοτροπίας όπου κυριαρχεί η εξατομίκευση και η χειραφέτηση έναντι των άλλων μελών της οικογενειακής ομάδας, πως θα αντιμετωπίσουν την εξάρτηση των ηλικιωμένων ατόμων;

-
- Με δεδομένη τη μείωση των μελών του νοικοκυριού ολοένα και πιο μικρός αριθμός ενήλικων μελών της οικογένειας θα επιφορτίζεται την φροντίδα των εξαρτημένων μελών και μάλιστα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.
 - Ακόμη, η παρατηρούμενη αστάθεια της οικογενειακής ομάδας - όπως οι αριθμοί δείχνουν- θα δυσχεράνει και αυτή στο μέλλον τις διαγενεακές σχέσεις, ενώ η ισορροπία ανάμεσα στις δημόσιες και τις ιδιωτικές πηγές βοήθειας αναμφίβολα θα διαταραχθεί ακόμη περισσότερο.